

ВИХОВНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ

УДК 792.82(07)+37.036

Ірина Грошовик

РОЛЬ БАЛЕТНИХ ВИСТАВ У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ХОРЕОГРАФІВ

У статті розглянуто поняття естетичних цінностей та проаналізовано основні їхні види. Визначено значення та роль, яку вони відіграють в житті особистості та людства загалом. Проаналізовано поняття естетичного виховання та охарактеризовані його основні напрямки. Уточнено поняття «балет» та здійснений його характерний аналіз. Проаналізовано програму навчальної дисципліни «Підготовка концертних номерів», як важливої складової у формуванні естетичних цінностей студентів-хореографів.

Ключові слова: естетичні цінності, балет, балетні вистави, виховання, студенти-хореографи, навчальна дисципліна «Підготовка концертних номерів».

В статье рассмотрено понятие эстетических ценностей и проанализированы основные их виды. Определены значения и роль, которую они играют в жизни личности и человечества в целом. Проанализировано понятие эстетического воспитания и охарактеризованы его основные направления. Уточнено понятие «балет» и осуществлен его характерный анализ. Проанализировано программу учебной дисциплины «Подготовка концертных номеров», как важной составляющей в формировании эстетических ценностей студентов-хореографов.

Ключевые слова: эстетические ценности, балет, балетные спектакли, воспитания, студенты-хореографы, учебная дисциплина «Подготовка концертных номеров».

The concept of aesthetic values are discussed and their main kinds are analyzed in the article. The value and the role that they play in the life of the individual and the whole humanity, namely the ability to evaluate something beautiful, to see him in every day life, enjoy it are determined. The notion of a esthetic education are analyzed and its main directions are described. The esthetic values are important for every one, because its helping to appreciate the beauty on definite criteria are indicated. The concept of «ballet» are specified and his characteristic analysis are made. The importance of ballet performance sin the preparing of future teachers are described: in the process of doing choreographic art human develops aesthetically always. The program of choreographic discipline «Preparing of the concert performances «a san important part in the forming of the aesthetic values of students-choreographers, as a discipline that helps them to cultivate love to the art of

dance, teaches evaluate it according to the laws of beauty, introduces the future teachers of choreography with samples of world classical ballet are analyzed.

Key words: *aesthetic values, ballet, ballet performances, education, students-choreographers, choreographic discipline «Preparing of the concert performances».*

Вміння оцінювати щось прекрасне, бачити його у повсякденності, насолоджуватися ним – це те, що відрізняє людину від тварини. В ході історичного розвитку людство навчилося не лише бачити, а й створювати красу. Однак, кожній особистості це вдається більшою чи меншою мірою. Дана особливість може бути пов'язана з виховним впливом, який здійснювався на індивіда в процесі його розвитку та зі засвоєними ним естетичними цінностями, які склалися в процесі виховання.

Займаючись хореографічним мистецтвом людина завжди естетично розвивається. Класичні балетні вистави сприятливо впливають на формування правильних ціннісних орієнтацій. Тому з метою реалізації виховних завдань та розвитку естетичних цінностей, студенти-хореографи обов'язково повинні ознайомлюватися зі світовими балетом, який здійснює естетичний вплив на їхнє формування.

До проблеми естетичних цінностей зверталися ряд філософів (Є. Басін, М. Волович, К. Горанов, М. Каган, В. Кудін, В. Тугаринов та інші), психологів (Л. Виготський, В. М'ясищев, Я. Пономарьов, Б. Тепловта інші), педагогів (І. Зязюн, Л. Коваль, Г. Падалка, О. Рудницька, В. Сухомлинський та інші).

Але проблема впливу балетних вистав на формування естетичних цінностей студентів-хореографів ще не достатньо вивчена. Що й обумовило мету статті.

Цінністю для людини є все те, що є для неї благом, добром, красою тощо здатне задовольняти її потреби в самоутвердженні і функціонуванні як родової істоти. Як значиме і потрібне, цінність є свідченням досягнутого рівня культури суспільства і включення індивіда в предметні (матеріальні чи духовні) відносини і зв'язки, слугує стимулом у його життєдіяльності і орієнтиром у поведінці. В цінності зафіксоване життєво важливе і зорієнтоване на бажане, на світ, яким він має бути, і на людину, якою вона повинна стати. Залежно від змісту і характеру цінностей людина може відчувати піднесеність і окриленість, а може відчувати себе пригніченою і занепасти духом. Сфера цінностей створює особливу культурно-історичну реальність. У цінностях бачать ціль і засоби культуротворчої діяльності людини, а в культурі – перетворення людиною себе і свого світу відповідно до певних цінностей. Цінності є ядром культури, квінтесенцією всього досягнутого у всіх сферах суспільної діяльності людини [8].

Серед найважливіших цінностей соціокультурної сфери суспільства особливе місце посідають естетичні цінності. Естетичні цінності –

предмети і явища природи, доступні людському пізнанню; сама людина (її вигляд, дії, вчинки, поведінка); речі, створювані людьми й створена друга природа, продукти духовної діяльності; твори мистецтва [6].

Для того, щоб особистість могла сформувати власні естетичні цінності їй потрібні суб'єкти, які будуть здійснювати на неї виховний вплив. Естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини [3, с. 119].

У науковому дослідженні Ю. Гончаренка зазначається, що естетичне виховання включає в себе кілька напрямків:

– розвиток емоційно-почуттєвої сфери особистості (емоційні почуття та емоційний стан особистості є основною формою усвідомлення нею своєї індивідуальності, неповторності, значущості. Адже особистість починається з емоцій та через почуття розвиває свій внутрішній світ);

– інтелектуальне становлення особистості (у ході інтелектуального розвитку особистості відбувається формування системи знань, естетичного сприймання, оцінювальних, пізнавальних і творчих здібностей, естетичного ставлення до дійсності, виробляється культура розумової праці, набуваються уміння та навички естетико-практичної діяльності. Важливим для інтелектуального розвитку є вміння самостійно здобувати знання, працювати з інформацією та аналізувати її. Також потрібно не лише засвоювати знання, а й вміти їх творчо використовувати на практиці, створюючи для себе новий, оригінальний, унікальний продукт);

– творчий розвиток особистості (активна творчість, здатність до самовираження та самореалізації є необхідними компонентами ефективного естетичного виховання. Творчість нерозривно пов'язана з умінням мріяти та фантазувати. У свою чергу, фантазія, мрія, уява виступають імпульсом створення яскравих та виразних художніх образів, які є однією з умов існування сучасної особистості, її найвищим здобутком).

Таким чином, під естетичним вихованням слід розуміти цілеспрямований, організований педагогічний процес, що передбачає формування в учнів здатності сприймати, розуміти, оцінювати прекрасне, виховання в них естетичних смаків, ідеалів, ставлень, переживань, переконань, розвиток їхньої естетичної культури та творчої активності в усіх сферах життя [2].

Наявність об'єктів, що володіють цінністю, залежить від того, в яку конкретну систему соціально-політичних відносин включені, які ідеали служать критерієм оцінки. Основні види естетичних цінностей – прекрасної, піднесеної і їх протилежності – потворне і низьке. Особливу групу естетичних цінностей становлять трагічне і комічне, що характеризують ціннісні засоби різних драматичних ситуацій у житті людини, образно моделюються в мистецтві. Низька естетична культура, а

тим більше естетичне неучтво може залишити людину байдужою до краси природи, її гармонії, до краси і гідності людської діяльності, до творів літератури і мистецтва. Тому-то в сучасних умовах треба добиватися, щоб кожна людина уміла чітко розрізняти прекрасне і потворне, насолоджуватися красою, вміти переживати і співчувати трагічному, сміливо повставати і вести боротьбу проти потворного в діях людей, проти низькопробності і несмаку в мистецтві, побутового хамства та ін. [6].

На нашу думку, важливу роль у формуванні естетичних цінностей особистості можуть відіграти балетні вистави. Оскільки відомо, ніщо не виростає на порожньому місці, не виникає із нічого. Балетна вистава може стати фундаментом для формування та розвитку правильних естетичних цінностей.

Мистецтво балету популярне у всьому світі. Національно притаманне кожному народу, воно не вимагає разом з тим перекладу на інші мови і зрозуміле всім людям. Спираючись на виразні, одухотворені рухи людського тіла, розмовляючи пластичною мовою піднесених почуттів, балет здатний підніматися до втілення великих ідей та образів, правдиво відображати людські характери та долі, події громадського життя. В сучасному світі балету належить висока роль пропаганди істинної гуманізації, творця прекрасного, виразника благородних моральних цінностей, духовно збагачуючих людство [1, с. 3].

У педагогічному словнику С. Гончаренка знаходимо два визначення поняттю балет:

- один з дійових засобів естетичного виховання;
- спектакль з великою кількістю різноманітних класичних, характерних і народних танців, зрозумілим сюжетом, динамізмом дії, сценічними ефектами й музикою, яка яскраво відображає його драматичний зміст, сприймається емоційно, глибоко і повно [2, с. 37].

Однак, зазначені визначення не розкривають усієї суті даного поняття. Вже в енциклопедії балету під редакцією Ю. Григоровича знаходимо такий опис: «Танцювальне мистецтво, що являється невід'ємною стороною культури і побуту всіх народів світу, в балетному театрі досягає свого найвищого розвитку. Воно з'єднується тут з драматургією, що розкриває живі людські характери і їх взаємовідносини, з музикою в її найвищих, симфонічних формах, з образотворчим мистецтвом, втілюючи в ньому свої сучасні досягнення. Синтетична природа балетного театру, що об'єднує в єдине художнє ціле різні види мистецтва, надає йому особливі чарівності і силу впливу. В цьому синтезі мистецтва ведуча роль належить хореографії. Умовність хореографічного мистецтва – шлях до правди, до художнього пізнання життя. Художньо досконала балетна вистава виховує смаки, формує духовне багатство людської особистості» [1, с. 3].

В основі балету лежить сюжет в якому розповідається історія, але артисти не вимовляють жодного слова: вони передають зміст за допомогою

рухів. Мова – є танець і від його змістовності залежить його виразність, розуміння того, що показує артист: серйозність, хвилювання, величність [4].

У статті «Балет як вид мистецтва» зазначено наступне: «Дивлячись балетні вистави серце наповнюється хвилюванням, а душа розчулена і ти все більше захоплюєшся Любов'ю до артистів. І розумієш наскільки ти стаєш духовно багатим і розвиненим» [4].

На кафедрі хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини створюються всі умови для становлення високоосвіченого професіонала, здатного реалізувати всі свої творчі пориви та замисли. Де головне, на що повинен звертати увагу викладач – це розкриття індивідуальності кожного зі своїх студентів, а вони завжди різні, самобутні, неповторні. Не собі подібні копії, а нові кадри балетмейстерів, творчо самостійних, зі своїм мисленням і почерком, зобов'язаний виховувати педагог. Виховувати у своїх студентах однодумців, громадян, патріотів, що стоять на позиції реалізації хореографічного мистецтва, високоосвічених професіоналів – художників, майстрів своєї справи [5, с. 3].

У процесі навчання студенти стикаються з дисциплінами які більшою чи меншою мірою знайомлять їх з балетними виставами. Так, серед дисциплін, які допомагають студентам наблизитись до світової балетної спадщини є «Підготовка концертних номерів», в робочій програмі якої передбачено вивчення уривків з балетних вистав.

Теоретичним курсом передбачено вивчення історії балету, ознайомлення з кращими його зразками, основними етапами формування та розвитку класичного танцю, методикою виконання вправ. Також історія класичного балету знайомить з багатьма легендарними композиторами, балетмейстерами, лібретистами, художниками, танцівниками та ін.

Метою практичного курсу є вивчення танцювальних уривків з класичних балетів, опанування методики виконання рухів, вправ, розвиток координації, музикальності та виразності виконання.

Робоча програма дисципліни побудована так, що в процесі навчання студенти вивчають: Європейський балет XVII – XIX ст., Російський балет XVII – XIX ст., Європейський балет XX ст., Російський балет XX ст.

В результаті вивчення курсу студенти повинні:

Знати:

- історію зародження та становлення класичного балету;
- кращі зразки світової класичної хореографії;
- методику виконання елементів класичного танцю;
- техніку виконання елементів класичного танцю;
- особливості створення і виконання номерів за відеоматеріалами.

Вміти:

- орієнтуватися в історії класичного балету;
- аналізувати балети та їх драматургічну побудову;
- виконувати елементи класичного танцю;
- створювати та виконувати танцювальні номери за відео-матеріалами.

На кафедрі хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини досвід вивчення уривків з балетних вистав використовують уже не один рік. Перед тим як розпочати вивчення балетного уривку, студенти на чолі з викладачем досліджують історію створення балету, всіх його авторів, лібрето та переглядають відеоматеріал. Далі обирають уривок, який би вони хотіли вивчати.

Серед балетів, які вивчали студенти кафедри:

- балети епохи Романтизму – «Сильфіда», «Жизель»;
- балети поставлені на музику П. Чайковського – «Лебедине озеро», «Лускунчик», «Спляча красуня»;
- балети поставлені на музику А. Хачатуряна – «Спартак», «Гаяне».

Також практикується вивчення студентами випускного курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» сольних та дуетних номерів. Кожен студент обирає композицію, яка йому найбільше імпонує. Виконавці мають показати технічний номер з повністю втіленим образом та характером.

Таким чином, головна мета курсу «Підготовка концертних номерів» полягає не тільки в ознайомленні студентів-хореографів із зразками світового балету, а що саме найголовніше – допомагає привити любов до класичної хореографії, вчить оцінювати її за законами краси.

Отже, естетичні цінності є важливі для кожної людини, вони допомагають їй оцінити красу за певними критеріями. Хореографічне мистецтво, а особливо класичний балет допомагають сформуванню у студентів-хореографів правильні естетичні цінності, привити їм любов до мистецтва танцю. Саме тому, в програмах деяких дисциплін потрібно вводити вивчення студентами уривків з балетних вистав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балет: енциклопедія. / Гл. ред. Ю. Н. Григорович. – М. : Советская энциклопедия, 1981. – 623 с.
2. Гончаренко Ю. В. Сутність хореографічної діяльності в системі естетичного виховання молодших школярів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/domtp/2009_1/Gonchar.pdf
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
4. Естетика у сучасному світі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://estetica.etica.in.ua/balet-yak-vid-mistetstva/>
5. Захаров Р. В. Сочинение танца. Страницы педагогического опыта / Р. В. Захаров – М. : Искусство, 1983. – 237 с.
6. Основи філософських знань. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subject.com.ua/philosophy/osnovi/155.html>
7. Серебрякова Л. А. 140 балетных либретто / Л. А. Серебрякова. – Урал Л. Т. Д, 2001. – 707 с.
8. Сморгж Л. О. Естетика. Навчальний посібник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/ethics/smorzh_estetika/part4/401.htm